

Özgeçmiş

İLME ADANMIŞ BİR ÖMÜR PROF. DR. FUAT SEZGİN

“Âlimler

yeryüzünün kandilleridir.” Hadis-i Şerif

İslam medeniyetinin altın çağının kâşifi, Müslüman bilim insanlarının pek çok eser ve buluşunu gün yüzüne çıkaran dünyaca ünlü bilim tarihçimiz Prof. Dr. Mehmet Fuat Sezgin, 24 Ekim 1924 tarihinde[1] Bitlis, Kızıl Mescit’te dünyaya geldi. Babası Mirza Mehmet Efendi, annesi Cemile Hanım’dır. Fuat Sezgin’in ailesi aslen Siirt’in Şirvan ilçesinden olup ataları yüzyıllarca Şirvan beyleri olarak Osmanlı Devleti’ne hizmet etmişlerdir.

Fuat Sezgin 1936 yılında ilkokulu Doğubeyazıt’ta okudu. Babası Mirza Mehmet Efendi’nin vefatı üzerine Bitlis’e giderek, 1939 yılında burslu ve yatılı olarak ortaokulu bitirdi. 1942 yılında ise Erzurum’a giderek yine burslu ve yatılı olarak Erzurum Lisesi Fen Bölümü’nü bitirdi.

Fuat Sezgin, 1943 yılında matematik okuyup mühendis olma düşüncesiyle İstanbul’a geldi. Bir yakınının tavsiyesi üzerine İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nde alanında en tanınmış uzmanlardan olan Alman şarkiyatçı Hellmut Ritter (1892-1971) tarafından verilen bir seminere katıldı. Katıldığı bu seminerden o kadar etkilendi ki, mühendis olma sevdasından vaz geçerek Hellmut Ritter’in talebesi olmaya karar verdi. Sezgin’i, bu kesin kararından ne Hellmut Ritter’in disiplini ne de alanının zorluğu vazgeçiremedi. Hiç zaman kaybetmeden kayıt olmak üzere Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü’ne gitti ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Filolojisi bölümünde lisans eğitimi almaya başladı. Bu esnada yabancı dil muafiyet sınavına ortaokul yıllarında da görmüş olduğu Fransızca’dan girerek muaf tutuldu.

“1943 yılında akrabalarımın biri beni Edebiyat Fakültesi’ne götürdü. Hâlbuki ben mühendis olma sevdası peşindeydim. O zaman büyük bir Alman âlim vardı. Arapçayı çok iyi bilirdi. Bana ‘Seni onun seminerine götürmek istiyorum.’ dedi. Ben de ‘Gidelim’ dedim ve o büyük âlimin seminerine gittim. O gün o büyük âlim beni adeta büyüledi. Ben artık mühendis olmayı veya başka bir mesleğin peşinde koşmayı kafamdan çıkardım. O büyük âlimin talebesi olmayı düşünüyordum. Kayıt zamanı geçmişti ama gecikmeli de olsa dekana gittim. Bir şans eseri dekanın odasında bulunduğum sırada o büyük âlim de odaya girdi. İri yarı bir adamdı. Durdu. Dekanla konuşmamın bitmesini bekledi. Dekan ona ‘Oo.. Ritter Bey...’ dedi. ‘Sizin talebeniz olma başvurusunda bulunan bir insanla konuşuyorum.’ dedi. Hoca bana şöyle bir baktı, ‘Galiba bu benim dükkü seminerimdeydi.’ dedi. Onun seminerlerine sadece 3-4 kişi giderdi, zor bir adamdı. Seminerlerinden kaçardı talebeler. Çok zaman tek bir talebe olarak katıldığımı hatırlıyorum. Bana: ‘Gelin biraz konuşalım. Çok zor bir şeye talipsiniz. Arapça öğrenmelisiniz. Ben de zor bir hocayım. Benim talebelerim hep benden kaçır, biliyor musunuz?’ dedi. ‘Biliyorum, bana bunları anlattılar. Ben bunlara rağmen bu tehlikeye girmek istiyorum.’ dedim. Güldü ‘Peki’ dedi. Böylece onun talebesi oldum. İkinci hafta seminerine gittiğimde 3 dakika gecikmişim cebinden altın saatini çıkardı ve bana göstererek; ‘3 dakika geciktiniz, bu bir daha tekrerrür etmemelidir!’ dedi. Ben ona sadece, ‘Tamam’ demekle

kalmadım hakikaten o günden itibaren bütün hayatımda randevularıma gecikmeme prensibine azami dikkat ettim.

Böyle bir hocanın talebesi olma şansına sahip oldum. Nedense bu adam beni büyülemişti ve kendinden önceki bilge kişilerin bilgilerini bana aktardığını hissetmeye başladım. Hiç not tutmazdım. O söylerdi ben söylediklerini kafama yazardım. İnanır mısınız anlattıklarının büyük kısmı hâlâ bu kafamda taşınmaktadır. O adam büyük Avrupalı oryantalistlerin belki en büyüğüydü. Bu büyük oryantalistler arasında farklı bir tipti. Beni çok etkilemişti. Bu etkilenmeyi size bütün manasıyla aktarabilmem mümkün değil.

Benim öğrenciliğim döneminde İstanbul Üniversitesinde bilim tarihi yoktu. Ancak, hocam bana: ‘Matematiği bırakma’ dedi. Fen Fakültesi de zaten yanımızdaydı. ‘Matematik bölümüne git, ders al, matematiği iyi öğren. Müslümanlardan da büyük matematikçiler yetişmişti’ diye izahatta bulundu. Konuşma esnasında birkaç isim saydı: Harizmî, Ebu’l- Vefa Buzcanî, İbn Heysem, Birunî gibi. Bu isimler benim hiç bilmediğim, hatta duymadığım isimlerdi. Dehşete düştüm. Hocam halimi görünce: ‘Bunlar ve daha pek çok isim, büyük âlimlerdi ve daha sonraki Avrupalı âlimlerle aynı seviyedeydiler; hatta yer yer onlardan üstündüler’ diye açıkladı. Bu konuşmadan sonra da bilim tarihi çalışmaya karar verdim.”

“Ritter’in sözleri İslam ilimleri tarihini öğrenmem için kırbaç rolü oynadı. Bütün dünyayı terk ederek gece gündüz bunun için çalıştım.”

Türkiye İkinci Dünya Savaşına katılmadığı halde bu savaşın etkisi altında kalmıştı. Dönemin şartları sonucu 1943 yılında Türkiye’de üniversite öğretimi askıya alındığında, Ritter öğrencilerine bu uzun arayı değerlendirmelerini ve Arapça öğrenmelerini tavsiye etti. O sırada Fuat Sezgin, İslam âlimi Cerîr et-Taberî’nin Kur’ân-ı Kerîm tefsirini, Türkçe mealini içeren kitaplarla karşılaştırmaya karar verdi. Zor bir dille yazılan tefsiri anlayabilmek için bu zaman zarfında sürekli Arapça çalıştı. Altı ayın sonunda Taberî tefsirinin Arapçasını rahatlıkla okuyabiliyordu. Hellmut Ritter, İslam düşünürü Ebû Hamid el-Gazâlî’nin İhyâu Ulûmi’ d-Dîn kitabını okuması için Fuat Sezgin’in önüne koyduğunda, öğrencisinin bunu kolayca başarabilmesine çok memnun oldu. Dil öğrenmede büyük yeteneğe sahip olan Fuat Sezgin’in beş dile aynı anda başlayarak her yıl yeni bir dil öğrenmesini tavsiye etti. Sezgin de ileri yaşlarına kadar bu yüksek çalışma temposunu devam ettirdi.

Fuat Sezgin, üniversite üçüncü sınıfa başladığı dönem olan 1945’te Arap Filolojisi’nden tezli, Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı ve Fransız Edebiyatı’ndan tezsiz sertifika almak üzere serbest lisansa[2] başvurdu. Hellmut Ritter, Fuat Sezgin’in ilmî çalışmalarındaki azmini ve kendisine olan bağlılığını gördükçe çalışmalarında onu da yanına alarak kütüphanelerde bulunan İslam bilim tarihi alanındaki yazma eserleri ve araştırmaları birlikte incelemeye başladılar. Fuat Sezgin, bu incelemelerin neticesinde İslam bilim tarihi çalışmalarındaki eksikleri daha iyi tespit etme fırsatı bulmuştu. Bu alanda yazılmış olan Carl Brockelmann’ın eseri *Geschichte der Arabischen Litteratur’u* (Arap Edebiyatı Tarihi) okuduktan sonra bu eserin bazı eksikliklerini fark etti ve tamamlanması gerektiği kanaatine vardı. Nitekim hocası Ritter de bu hususta ona hak veriyordu. Henüz öğrenci iken araştırma yapacağı konular hakkında kaynak toplamaya başlamıştı.

Fuat Sezgin 1947 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Filolojisi'nden lisans öğrenimini tamamlayarak mezun oldu. Aynı zamanda *Bedî' İlminin Tekâmülü ve İstanbul'da Bulunan Bedîyyat Yazmalar Kataloğu* başlıklı lisans bitirme tezini de tamamladı. Bu tez, edebiyatın bir kolu olan güzel söz söyleme sanatının klasik İslam medeniyetinde gelişimini ele almaktaydı. 1947 yılı Ekim ayında doktora başvurarak Hellmut Ritter'in danışmanlığında ilmi çalışmalarına devam etti. Doktora tez çalışmasını, Arap dili ve tefsir ilimleri âlimi Ebû Ubeyde Ma'mer İbn el-Musenna et-Teymî'nin (ö.210/824-5) Mec'zu'l-?ur?ân adlı tefsiri üzerine yaptı. Bu tezin konusu ise Kur'ân-ı Kerim'de gerçek anlamı dışında kullanılan mecazî ifadeler hakkındaydı. Doktora tezini 1950 yılında tamamlayıp teslim etti. Fuat Sezgin bu tarihlerde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde memur olarak çalışmaktaydı.

Fuat Sezgin, doktora devam ettiği ve görev yaptığı İstanbul Üniversitesi'nden Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde asistanlık görevini yürütmek üzere 1950 yılında ayrıldı. Ankara İlahiyat'ta Prof. Muhammet Tayyib Okiç'in Dogmatik İlimler Kürsüsü'nün (Temel İslam Bilimleri Bölümü) ilk asistanlarından olan Fuat Sezgin,1950-1953 yılları arasında bu görevi yürüttü. Bu zaman diliminde askerlik görevini yedek subay olarak ifa etti. Asistanlık yaptığı dönemde, doktora ele aldığı Mec'zu'l-?ur??n'ı yayımlamak isteğiyle bir süre Kahire'de bulundu. Fuat Sezgin uzun yıllar bünyesinde bulunduğu İstanbul Üniversitesi'ne dönmek üzere 1953 yılında asistanlık görevinden ayrıldı.

28 Şubat 1953 tarihinde İstanbul'da Zeki Veli Togan'ın başkanı olduğu Umumi Türk Tarihi Kürsüsü'nde asistan olarak vazifeye başladı. Fuat Sezgin, doktora tezi için araştırmalarını sürdürdüğü sırada, Buhârî'nin hadis kitabından bazı yerlerin Mecâz'ul-Kur'ân'dan alındığını fark etti. Buhârî'nin yazılı kaynakları kullanmış olması, hadis derlemelerinin sadece sözlü geleneğe dayandığına dair önceki tezlerin yanlış olduğunu kanıtladı.

Bir taraftan asistanlık görevini yürütürken, diğer taraftan da doçentlik tezi olarak aldığı *Buhari Tefsirinin Yazılı Kaynakları* konusuyla ilgili materyal toplamakla meşgul oldu. İslam Tetkikleri Enstitüsü Kütüphanesi'nde, gelen kitapların kayıt ve kataloğunu yaptı. İslam Tetkikleri dergisinin basımına yardım edip bu dergiye makale hazırladı.

Umumi Türk Tarihi Kürsüsü asistanı Fuat Sezgin, 1953/54 eğitim yılı içinde habilitasyon[3] tezini bitirdi ve doçentlik imtihanının yabancı dil safhasını başarıyla tamamladı. Fuat Sezgin *Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar* adındaki doçentlik tezini 1956 yılında yayımladı.

1957 yılında merkezi Almanya'da olan ve tüm dünyadaki bilim insanlarını destekleyen Alexander von Humboldt Vakfı bursunu kazandı. Bu burstan faydalanarak ilmî incelemelerde bulunmak ve Almancasını iletirmek için 1957-58 yılları arasında Almanya'da bulundu.

1960 yılında Türkiye'de askerî darbe ile iktidara gelen hükümet tarafından hazırlanan ve 147 akademisyenin üniversitelerden ihraç edildiği listede kendi adının da bulunması üzerine Sezgin, çalışmalarını Türkiye dışında sürdürmek durumunda kaldı.

“Hayatımda çizdiğim yeni yol”

Fuat Sezgin çok sevdiği vatanına veda etmek zorunda kaldı. Vatanından ayrılacağı için hüznü fakat ilim uğruna atacağı bu adımda son derece kararlıydı.

“1960’in sonlarına doğruydum, bir gün evimden dışarı çıktım. Baktım gazete satan çocuklar bağırıyorlardı; ‘Yazıyor, yazıyor 147 profesörün üniversiteden atıldığını yazıyor!’ diye. Ben de enstitüye gidiyordum. Gazeteyi aldım, baktım, benim de adım yazılıydı. Gazeteyi çantama koydum, enstitüye değil Süleymaniye Kütüphanesi’ne gittim. Kitap okumaya başladım. Öğrencilerim, asistanlarım nerede olduğumu merak etmişler, beni aramışlar ve Süleymaniye Kütüphanesi’nde çalışırken bulmuşlar beni. Aslında böyle bir şeyi beklemiyordum ama Türkiye’de atmosferin değiştiği realitesini de görmüştüm. Hatta bazen de dışarıya çıkmayı istiyordum ama kendi kendime de çıkamazdım. Memleketimi çok seviyordum, çok şeyler yapmak istiyordum. Bir enstitü kurmuştum, saat gibi çalışıyordu. Tamamıyla Avrupa’da öğrendiğim her şeyi oraya getirmiştım. Daha evvel misafir doçent olarak Avrupa’ya gitmiştim. Bu realiteyi kabul etmiştim. Süleymaniye’ye gittim. Amerika’daki, Almanya’daki dostlarıma birkaç kısa mektup yazdım. ‘Bugünden itibaren ben üniversitesinden atılmış bir insanım, yanınızda çalışmak isterim, benim için bir yer var mıdır?’ diye. 3 üniversiteden cevap geldi: Frankfurt Üniversitesi, Kaliforniya’da Berkeley Üniversitesi ve Yale Üniversitesi. Düşündüm taşındım daha kitabımın (İslam Bilim Tarihi) bütün malzemelerini toplama işim bitmemişti. İstanbul’dan uzaklaşmak istemiyordum. Doğudan yani Mısır’dan İran’dan uzaklaşmak istemiyordum. Çünkü daha toplamam gereken bir sürü malzeme vardı. Frankfurt’ta karar kıldım. Dünyanın tek Bilimler Tarihi Enstitüsü oradaydı. Müdürü benim dostumdum. En kısa zamanda ‘Frankfurt Üniversitesi’ ne misafir profesör olarak geleceksiniz.’ diye cevap geldi, yavaş yavaş işlerimi bitirip oraya gittim.

Ayrılmadan önceki son gece Galata Köprüsü’ne gittim. Karaköy’e yakın bir taraftan, yüzüm Anadolu yakasına çevrili, yarım saat kadar parmaklıklara dayalı olarak derin derin düşünmeye başladım. O kadar çok sevdiğim İstanbul’dan ayrı, bütün hayat boyunca nasıl yaşayabileceğimi, memleketimi altüst eden hadiselerinin sebeplerini kendime soruyordum. Aradan geçen kırk yedi yıldan beri İstanbul’a uğradığım her seferde o köprüünün kuzey köşesinde geçirdiğim yarım saatlik muhasebeyi ve nemli gözlerle oradan ayrılışımı hep hatırlarım.

Bir valizle çıktım yola. Valizde biraz giysi ve birkaç önemli yazmanın fişleri vardı; 20-25 bin civarı... Onları aldım, çektim gittim. Fakat içimde tuhaf, çocukça bir korku vardı. Hâlbuki hiçbir suçum yoktu. Meçhul bir dünyaya, hayata gidiyordum. Nasıl olacaktı, bilmiyordum. Orada Şarkiyat Enstitüsü’nün müdürü 6 aylığına Kahire’ye etüde gidecekmiş, altı ay orada ders okutmam için alelacele onun yerini bana verdiler. Ama bana ‘Altı aylığına geleceksiniz.’ dememişlerdi. Deselerdi o zaman Almanya’ya mı gideyim yoksa Amerika’ya mı diye düşünürdüm. İyi ki de söylememişler.

Bana davetiyeyi gönderen zat, Profesör Hartner çok faziletli bir adamdı, dosttık. Neyse gittim, orada dersime hemen başladım. Dördüncü ayında, o dostum Willy Hartner bir gün beni çağırırdı: ‘Gelin bir kahve içelim.’ dedi. Gittim. Bana dedi ki: ‘Biz sizi altı ay için çağırdık, altı aydan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?’ Ben dedim ki: Beni altı ay için çağırdığınızı bilmiyordum. O Kahire’ye giden, benim de arkadaşımdı. Üniversiteye şu şartı

koşmuş: Sezgin burada ancak altı ay kalabilir! Onlar da bana yardım etmek için bu şartı kabul etmişler. Hartner bana bu detayı anlattı ve 'Amerika'ya gitmek ister misiniz? Frankfurt'ta kalmanız mümkün değil. Maalesef böyle bir yanlışlık yaptık, size yardım edebilmek için.' dedi. Bir telaş içerisinde ve utanarak bunu söyledi Willy Hartner.

Ben çok rahat bir şekilde dinledim söylediklerini. Türkiye'de o ihtilalden sonra ben yeni bir insan olmuştum. O yeni insanın ne olduğunu Willy Hartner'a anlatmaya başladım. O da şuydu: 'Hiç üzülmeğin.' dedim. 'Ben hayatımı daima planladım. Liseyi şu zamanda bitireceğim, üniversiteyi öyle... Şu yaşta doçent olacağım, dedim ve bütün bunlara muvaffak oldum. Baktım her şeyde muvaffak oluyorum, bende bir şımarma başladı. Ondan sonra bir askeri darbe geldi. Bir balığın üzerine atılan ağ gibi ben de o ağın içinde kaldım. O zaman baktım ki beşer olarak benim irademin bir sınırı varmış. İşte o olaydan sonra şuna karar verdim: Hayatımda eğer altı haftalık bir geleceğim garanti edilse, yedinci haftayı düşünmeyeceğim. Onun için önümde iki ay daha var. Para da biriktirdim. Onun için onları düşünmüyorum.' dedim. Adamcağız bana baktı baktı... Ayağı kalktı, beni kucakladı. Bana dedi ki: 'Ben ateistim, Allah'a inanmıyorum. Fakat bu kadar inanan insana ne kadar gıpta ediyorum!' Sonra adam bana hissettirmeden çalışmış, kimlerle görüşmüş bilmiyorum.

Orada Marburg şehri var, oradaki üniversitenin Hititler bölümü başkanı geldi ve bana dedi ki: 'Biz buraya yeni Şarkiyat Kürsüsü kurduk, orada ders verecek kimse yok, siz bu dersleri üstünüze alır mısınız?' Ben de 'Peki, tamam.' dedim. Daha altı hafta bile geçmeden oldu bütün bunlar!

Böylece hayatımda çizdiğim yeni yolun doğru olduğuna inanmaya başladım. 1965 senesinde enstitüde ikinci bir doçentlik çalışması yaptım. Doçentlikten sonra da Bilimler Tarihi Profesörü unvanı verdiler..."

Fuat Sezgin, "Hayatımın belki de en mühim hadiselerinden biri, hayatımdaki talihli bir tesadüf" diyerek bahsettiği eşi Dr. Ursula Hanım ile 1966 yılında evlendi. Kızları Hilal Sezgin, 1970 yılında dünyaya geldi.

"Almanya'ya gidişimin dördüncü ayında eşimi tanıdım. Eşim tanışmadan evvel Müslüman olmuş genç bir almandı. Coğrafya ve Siyasal Bilgiler alanında tahsilini yapıyordu. Sonra bıraktı. Şarkiyat tahsili yaptı: Arapça, Farsça, Türkçe, vs... O olmasaydı işim çok zor olurdu. Benim imanım vardı. Allah'a karşı mutlak inancım vardı. Bir de eşimin çok yüksek insani vasıfları ve benim hedefime ulaşmamdaki bana olan inancı ve beni desteklemesi. 1961 yılında oraya gittiğimin 4. ayında kitabımı yazmaya başladım. Kitabımı yazarken eşim yazdıklarını alıyor, etüt ediyordu. Almancam pek iyi değildi, tashih ederek matbaaya gidecek hale sokuyordu. Eşim benim için çok mühimdi!"

Fuat Sezgin araştırma ve öğretim faaliyetlerine Frankfurt Üniversitesinde devam etti. Buradaki bilimsel çalışmalarının ağırlık noktası Arap-İslam doğa bilimleri tarihi oldu. Bu alanda Câbir bin Hayyân konulu doçentlik[4] (habilitasyon) tezini 1965 yılında Frankfurt Üniversitesi Institut für Geschichte der Naturwissenschaften'da yazdı ve bir yıl sonra profesör unvanı kazandı.

Öğrencilik yıllarından beri Carl Brockelmann'ın eseri *Geschichte der Arabischen Litteratur*'u geliştirme niyetiyle kaynak toplamaya başlayan Sezgin, yaptığı araştırmalar sonucu bilimin başlangıcından bugüne kadar sahasında yazılan en kapsamlı eser olan Arap-İslam Bilimler Tarihi'nin (*Geschichte des Arabischen Schrifttums*) ilk cildini 1967 yılında yayımladı. 17 ciltten oluşan bu kapsamlı eserin muhtelif ciltlerinde bulunan konulardan bazıları şöyledir: Kur'an ilimleri, hadis ilimleri, tarih, fıkıh, kelam, tasavvuf, şiir, tıp, farmakoloji, zooloji, veterinerlik, simya, kimya, botanik, ziraat, matematik, astronomi, astroloji, meteoroloji ve ilgili alanlar, dilbilgisi, matematiksel coğrafya ve haritacılık.

Carl Brockelmann'ın *Geschichte der Arabischen Litteratur* adlı eserini geliştirmekle ilgilenen ve farklı ülkelerden seçilen ondan fazla akademisyenden oluşan bir komite GAS'yi takdir etti ve Brockelmann'ın eserini geliştirme işini Sezgin'e bırakmaya karar verdi. Fuat Sezgin o dönemde İstanbul'da bulunan Hocası Ritter'in uzman gözüyle GAS'yi değerlendirmesi için birinci cildin bir kopyasını gönderdiğinde, tecrübeli şarkiyatçı "böyle bir çalışmayı daha önce kimsenin yapmadığını ve bundan sonra da hiç kimsenin yapamayacağını" ifade ederek öğrencisini tebrik etti.

1978 yılında Kral Faysal İslamî İlimler Ödülü'ne lâyık görülen Fuat Sezgin, bu ödül kendisine takdim edildiğinde, verilen bu desteği değerlendirerek 1982 yılında Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi'ne bağlı olan Institut für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften'ı (Arap-İslam Bilimler Tarihi Enstitüsü) kurdu.

Alman fizikçi Eilhard Wiedemann 1900 yılında İslam bilim tarihi eserlerinde bulunan aletleri tanıtmak amacıyla aslına uygun olarak modellemeye başlamıştı. 1928 yılına kadar, hayatının yaklaşık 30 yılında sadece beş aletin modelini yapmayı başarmıştır. Prof. Dr. Fuat Sezgin "Acaba 30 aleti yapmayı başarabilir miyim?", "Bir müze olmasa bile bir odayı doldurabilir miyim?" düşüncesi ile çalışmalara başladı. Frankfurt'ta kurduğu İslam Bilim Tarihi Müzesi'nde 700'den fazla aleti modelleyerek hayal ettiğinin çok ötesinde bir başarıya imza attı. Aynı binada hayatı boyunca dünyanın her yerinden büyük bir özen ve çabayla bir araya getirdiği 45.000 ciltlik kitabı ihtiva eden Bilimler Tarihi Kütüphanesi bulunmaktaydı.

"1982 yılında Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı bir enstitü kurdum. İddialı bir enstitüydü. İki hedefim vardı; İlk olarak İslam bilimleri tarihi araştırmalarının ve etütlerimin hudutlarını genişletmeliydim. İkincisi, genel bilimler tarihinde Müslümanların iyi tanınmayan yerlerini ve yanlış olarak koyulan hükümleri tashih etmenin büyük bir kitle tarafından yerine getirilebileceğini düşündüm. Bu iki hedefle enstitüyü kurdum. Düşündükçe yavaş yavaş projeler gelişti. Bu projelerden biri İslam bilginlerinin sekiz yüz yıllık yaratıcılık devrinde yaptığı aletlerin numunelerini ortaya koymak ve bunları ihtiva eden bir müze gerçekleştirme fikriydi. Bugün enstitümüzde sekiz yüz aletin modellerini yapabildik. Bu benim tasavvur edemeyeceğim bir merhale oldu. Allah'a şükrediyorum bu merhaleye ulaşabildiğimiz için."

Prof. Dr. Fuat Sezgin, Almanya'da kurduğu İslam Bilim Tarihi Müzesi'nin bir benzerini kendi vatanında, İstanbul'da kurmaya karar verdi. Hedefi, Türklerin kendi medeniyetlerinin bu olağanüstü başarılarını ve Müslüman bilim insanlarının ilimler tarihine katkılarını daha somut bir şekilde görmelerini sağlamaktı. Türkiye'ye dönerek müzenin hazırlıklarına başladı. Fuat Sezgin'in kendi ülkesinde, kendi milleti için sarf ettiği bu çaba ve emekleri neticesinde

yıllardır hayalini kurduğu İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin açılışı 25 Mayıs 2008 tarihinde gerçekleşti. Açılışını dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan yaptı. İstanbul'da Gülhane Parkı içerisinde bulunan müze yaklaşık 600 eser ihtiva etmektedir. İslam bilim tarihi alanında kurulan bu iki müze, bilim tarihinin değişik disiplinlerdeki evrimini, Müslüman bilim insanlarının yüzyıllar boyu insanlığa armağan ettiği icat ve keşiflerini kapsamlı şekilde sunarak kendi sahasında büyük bir yenilik arz etmektedir.

Bu müzelerdeki aletleri tanıtıcı mahiyette Prof. Dr. Fuat Sezgin tarafından yazılmış 5 ciltlik *İslam'da Bilim ve Teknik* adlı katalog eser bulunmaktadır. Müze kataloğu olarak böyle kapsamlı ve bütüncül bir eser bugüne kadar ilk kez yazılabilmiş, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak 4 dilde yayınlanmıştır.

Fuat Sezgin İstanbul'da kurduğu İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nden şöyle bahsetmektedir:

“Evvla Allah'a hamd ediyorum. Bu açılış safhası gerçekleşti ve milletimiz başta olmak üzere insanlık, İstanbul gibi enternasyonal bir şehirde böyle bir müzeye kavuştu. Bu müzenin İstanbul'da açılmasıyla, evvela Türklerin kendi medeniyetlerine karşı yanlış görüşlerinin ve bilgisizliklerinin değişeceğine inanıyorum. Bu benim ilk hedefim. Onun ötesinde İstanbul milyonlarca turistini gezdiği, ziyaret ettiği bir şehir. İslam medeniyetinin ne kadar yüksek bir medeniyet olduğunu, bilimler tarihinde ne büyük bir yer işgal ettiğini milyonlarca turist İstanbul'da kurulan bu müze sayesinde görecektir. Biliyorsunuz bu müzede eserler, Frankfurt Üniversitesi'nde benim 26 yıl evvel hazırlamaya başladığım müzede yer alan eserlerin kopyası olarak geliyor. Burada gösterdiğimiz aletlerin birkaçı şurada burada kalmış aletlerin modelleridir. Ama yüzde doksan beşi bugüne kadar gelememiş, kaybolmuş sadece tarifleri kitaplarda bulunmuş aletlerden ibaret. Bu aletleri ortaya çıkarmaya 25 sene evvel başladığım zaman ben de bilmiyordum. Başladığım zaman ancak beş-on aleti ortaya çıkarabileceğimi zannediyordum. Zamanla iş gelişti, ortaya çıkardığımız aletlerin sayısı sekiz yüze kadar çıktı, hatta geçti. Bu benim için ulaşılmaz bir rüyaydı. Son senelerde ise bu aletlerin birer eşini Türkiye'ye nakletme arzusu ortaya çıktı. Ama bu arzuyu nasıl gerçekleştirebilirdim ki? Büyük bir şükranla, tekraren zikretmek istiyorum ki bir dostumla birlikte Gülhane Parkı'nda tesadüfen gördüğüm bu bina, rüyamın gerçekleşebileceğine beni inandırdı. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş Bey geldi, ziyaret etti ve bu binayı bize vereceğini söyledi. Ondan sonra biz bu işin gereklerini yerine getirmeye başladık. Şu kadarını söyleyeyim ki başta Sayın Başbakan (Recep Tayyip Erdoğan) olmak üzere Türk hükümeti bize buranın müze olması için büyük kolaylıklar gösterdi. Aletlerin büyük kısmını bizim enstitümüz hediye etti. Yüzde yirmisini de devletin finansmanıyla sağladık. Bir de tabii binanın onarımı hususunda masraflar oldu. Bütün bunları devlet cömertçe karşıladı. Hamdolsun açılış 24 Mayıs'ta yapıldı ve büyük ilgi görmekte. Görüyorum ki Türklerin ve yabancı turistlerin hücum ettiği bir yer olmaya başlamış. Bunun için çok mesudum ve Allah'a şükrediyorum.”

Müzenin faaliyetlerini desteklemek amacıyla 2010 yılında Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı kuruldu. Ayrıca yine Fuat Sezgin'in öncülüğüyle 2013 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi bünyesinde lisans, yüksek lisans ve doktora alanlarında eğitim veren Bilim Tarihi Bölümü açıldı. Fuat Sezgin'in bilim tarihi alanında Türkiye'ye yaptığı son büyük hizmet, Prof. Dr. Fuat Sezgin ve Dr. Ursula Sezgin Bilimler

Tarihi Kütüphanesi'ni kurmak oldu. Fuat Sezgin'in bütün bu çalışmaları sırasında Dr. Ursula Sezgin de eşine daima destek verdi. 2017 yılında Gülhane Parkı içerisinde kurulan kütüphanede yaklaşık 27.000 kitap bulunmaktadır. Kütüphanedeki envanteri çıkarılan kitapların çalışmalarını yakından takip eden Fuat Sezgin, bu çalışmada yer alan Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü talebelerini sık sık ziyaret ederdi. Kataloglaması yapılan kitapların önemini vurgulayıp İslam bilim tarihi alanını talebelerine emanet bıraktığını, azimle çalışmaları gerektiğini öğütledi. Hayatının son günlerinde dahi İslam bilim tarihi alanından ve kitaplarından uzak kalmamıştı.

“Âlimin Ölümü Âlemin Ölümü Gibidir”

Prof. Dr. Mehmet Fuat Sezgin son yıllarını geçirdiği ve çalışmalarını sürdürdüğü İstanbul'da 30 Haziran 2018 tarihinde hayata veda etmiştir. Eşine az rastlanan azim ve beşeri gücün sınırlarını zorlayan çalışkanlıkla geçirdiği ömrünü ilme adanmış, geriye çok kıymetli eserlerini ve düşüncelerini bırakmıştır. Fuat Sezgin İslam bilim ve düşünce tarihi üzerine çalışan ilim erbabı tarafından ilgiyle takip edilip eserlerinden faydalanılan, alanında önemli bir yere sahip müstesna bir değerdi.

“Fuat Sezgin hocanın ruhu şâd, ilim câmiasının duaları onun ilme olan katkısının şâhidi ve sadaka-i câriyesi olsun.”